

ЮВІЛЕЙ

Жарт на одну дію.

ДІЙОВІ ОСОБИ:

Шипучин Андрій Андрійович, голова правління Н-ського товариства взаємного кредиту, нестарий чоловік, з мнотоклем.

Татьяна Олексіївна, його дружина, 25 років.

Хирін Кузьма Миколайович, бухгалтер банку, старик.

Мерчуткіна Настасія Федорівна, старуха в салопі.

Члени банку.

Службовці банку.

Дія відбувається в Н-ському банку взаємного кредиту.

Кабінет голови правління. Ліворуч двері в контору банку. Два письмових стола. Обстановка з претензією на вишукану розкіш: оксамитові меблі, квіти, статуї, килим, телефон. Полудень.

Хирін сам; він у валянках.

Хирін (*кричить у двері*). Пошліть узяти в аптеці валеріанових крапель на 15 копійок, та звеліть принести в директорський кабінет свіжої води! Чи сто разів вам казати! (*Іде до столу.*) Зовсім замучився. Пишу вже четверту добу і очей не заплющую; з ранку до вечора пишу тут, а з вечора до ранку — вдома. (*Кашляє.*) А тут ще запалення в усьому тілі. Морозить, жар, кашель, ноги ломить і в очах такі... метелики... (*Сідає.*) Наш кривляка, цей мерзотник, голова правління, сьогодні на загальних зборах читатиме

доповідь: «Наш банк в сучасному і в майбутньому». Який Гамбетта, подумаєш... (Пише.) Два... один... один... шість... нуль... сім... Далі, шість... нуль... один... шість... Йому хочеться туману напустити, а я от сиди й працюю для нього, як каторжний!.. Він у цю доповідь самої тільки поезії підпустив і більше нічого, а я от цілісінький день на рахівниці цокай, чорт би його душу взяв!.. (Цокає на рахівниці.) Терпіти не можу! (Пише.) Значить, один... три... сім... два... один... нуль... Обіцяє нагородити за труди. Якщо сьогодні все обійдеться благополучно і вдасться очі замилити публіці, то обіцяв золотий жетон і триста нагородних... Побачимо. (Пише.) Ну, а як труди мої пропадуть марно, то вже, брат, вибачай... Я людина запальна... Я, брат, під гарячу руку можу і злочин зробити... Отак-от!

За сценою шум і оплески. Голос Шипучина: «Дякую! Дякую! Зворушений!» Входить Шипучин. На ньому фрак і білий галстук; в руках тільки-но піднесений йому альбом.

Шипучин (стоячи на дверях і звертаючись у контрору). Цей ваш подарунок, дорогі товариші по службі, я зберігатиму до самої смерті, як спогад про найщасливіші дні мого життя! Егеж, вельмишановні добродії! Іще раз дякую! (Посилає поцілунок рукою і йде до Хиріна.) Мій дорогий, мій найповажніший Кузьмо Миколайовичу!

Весь час, доки він на сцені, службовці зрідка входять з паперами для підпису і виходять.

Хирін (встаючи). Маю честь поздоровити вас, Андрію Андрійовичу, з п'ятнадцятилітньою річницею нашого банку і бажаю, щоб...

Шипучин (міцно тисне руку). Дякую, мій дорогий! Дякую! Для сьогоднішнього знаменитого дня, заради ювілею, думаю, можна й поцілуватись!.. (Цілюються.) Дуже, дуже радий! Спасибі вам за службу... за все, за все спасибі! Якщо мною, скільки я маю честь бути головою правління цього банку, зроблено що-небудь корисне, то цим я зобов'язаний перш за все своїм товаришам по службі. (Зітхає.) Так, батечку, 15 років! 15 років, не був би я Шипучиним! (Жваво.) Ну, як моя доповідь? Посувається?

Хирін. Так. Лишилось усього сторінок п'ять.

Шипучин. Чудово. Значить до третьої години буде готова?

Хирін. Якщо ніхто не перешкодить, то закінчу. Дрібниці лишились.

Ш и п у ч и н. Чудово. Чудово, не був би я Шипучиним! Загальні збори будуть о четвертій. Будь ласка, голубе. Дайте-но мені першу половину, я простудіюю... Дайте швидше. *(Бере доповідь.)* На цю доповідь я покладаю величезні надії... Це моє profession de foi, або, краще сказати, мій фейєрверк... Фейєрверк, не був би я Шипучиним! *(Сідає і про себе читає доповідь.)* Втомився я, однак, страшенно... Вночі у мене був припадок подагри, весь ранок провів у турботах і побігеньках, потім ці хвилювання, овації, ця ажитація... втомився!

Х и р і н *(пише)*. Два... нуль... нуль... три... дев'ять... два... нуль... Від цифр в очах позеленіло... три... один... шість... чотири... один... п'ять... *(Цокає на рахівниці.)*

Ш и п у ч и н. Теж неприємність... Сьогодні вранці була в мене ваша дружина і знову скаржилась на вас. Говорила, що вчора ввечері ви за нею і за свояченицею з ножем ганялись. Кузьмо Миколайовичу, на що це схоже? Ай-ай!

Х и р і н *(суворо)*. Насмілюсь ради ювілею, Андрію Андрійовичу, звернутись до вас із просьбою. Прошу вас, хоч би з поваги до моїх каторжних трудів, не втручайтесь у моє сімейне життя. Прошу!

Ш и п у ч и н *(зітхає)*. Немоżliвий у вас характер, Кузьмо Миколайовичу! Людина ви прекрасна, поважна, а з жінками поводитесь, як який-небудь Джек. Справді. Не розумію, за що ви їх так ненавидите?

Х и р і н. А я от не розумію: за що ви їх так любите? *(Пауза.)*

Ш и п у ч и н. Службовці піднесли щойно альбом, а члени банку, як я чув, хочуть піднести мені адрес і срібний дзбан... *(Граючи моноклем.)* Добре, не був би я Шипучиним! Це не зайве... Для репутації банку необхідна деяка помпа, чорт візьми! Ви своя людина, вам все, звичайно, відомо... Адрес написав я сам, срібний дзбан купив теж я сам... Ну, і оправа для адреса 45 карбованців, але без цього не можна. Самі вони б не здогадались. *(Оглядається.)* Обстановочка ж яка!.. Що за обстановка! От кажуть, що я дріб'язковий, що мені треба, щоб тільки замки на дверях були почищені, щоб службовці носили модні галстуки, та біля під'їзду стояв товстий швейцар. Ну, ні, добродії. Замки на дверях і товстий швейцар — не дрібниця. Вдома у себе я можу бути міщанином, їсти і спати по-свинськи, пити запоем...

Х и р і н. Прошу, будь ласка, без натяків!

Шипучин. Ах, ніхто не натякає! Який у вас неможливий характер. Так от я й кажу, вдома у себе я можу бути міщанином, парвеню і слухатися своїх звичок, але тут все повинно бути en grand. Тут банк! Тут кожна деталь повинна імпонувати, так би мовити, і мати урочистий вигляд. (Піднімає з підлоги папірець і кидає його в камін.) Заслуга моя саме в тому, що я високо підняв репутацію банку!.. Велике діло — тон! Велике, не був би я Шипучиним. (Оглянувши Хиріна.) Дорогий мій, щохвилини сюди може з'явитися депутація від членів банку, а ви у валянках, в цьому шарфі... в якомусь піджаку дикого кольору... Могли б надіти фрак, ну, нарешті, чорний сюртук...

Хирін. Мені здоров'я дорожче ваших членів банку. У мене запалення всього тіла.

Шипучин (хвилюючись). Але погодьтесь, що це безладдя! Ви порушуєте ансамбль!

Хирін. Якщо прийде депутація, то я сховатися можу. Не велика біда... (Пише.) Сім... один... сім... два... один... п'ять... нуль... Я і сам безладдя не люблю... Сім... два... дев'ять... (Цокає на рахівниці.) Терпіти не можу безладдя! От добре б ви зробили, якби не запрошували сьогодні на ювілейний обід дам...

Шипучин. Дурниці які...

Хирін. Я знаю, ви для шику напустите їх сьогодні повну залу, але, глядіть, вони вам все діло зіпсують. Від них всяка шкода і безладдя.

Шипучин. Навпаки, жіноче товариство підносить!

Хирін. Так... Ваша дружина, здається, освічена, а в понеділок минулого тижня таке випалила, що я потім днів зо два тільки руками розводив. Раптом при сторонніх питає: «Чи правда, що у нас в банку чоловік накупив акцій Дрязько-Прязького банку, які упали на біржі? Ох, мій чоловік так турбується!» І це при сторонніх! І навіщо ви говорите відверто з ними, не розумію! Хочете, щоб вони вас під кримінал підвели?

Шипучин. Ну, досить, досить! Для ювілею це все занадто сумно. До речі, ви мені нагадали. (Дивиться на годинник.) Зараз повинна приїхати моя дружинонька. По суті, слід було б з'їздити на вокзал, зустріти її, бідолашну, але немає часу і... і втомився. Признатися, я не радий їй! Тобто, я радий, але для мене було б приємніше, коли б вона ще днів зо два пожила у своєї матері. Вона зажадає, щоб я сьогодні провів увесь вечір з нею, а, тимчасом, у нас

сьогодні передбачається після обіду маленька екскурсія... (Здригається.) Проте у мене вже починається нервовий дроз. Нерви такі напружені, що досить, здається, найменшої дрібниці, щоб я розплакався! Ні, треба бути міцним, не був би я Шипучиним!

Входить Татяна Олексіївна, у ватерпруфі і з дорожньою сумочкою через плече.

Шипучин. Чи ба! Про тебе помовка, а ти вже й тут!

Татяна Олексіївна. Любий! (Біжить до чоловіка. Тривалий поцілунок.)

Шипучин. А ми тільки-но про тебе говорили!.. (Дивиться на годинник.)

Татяна Олексіївна (задихавшись). Скучив? Здоровий? А я ще дома не була, з вокзалу прямо сюди. Треба тобі багато чого розповісти, багато... Не можу витерпіти... Роздягатись я не буду, я на хвилинку. (До Хиріна.) Здрастуйте, Кузьмо Миколайовичу! (До чоловіка.) Дома у нас все благополучно?

Шипучин. Все. А ти за цей тиждень поповнішала, покращала... Ну, як їздилося?

Татяна Олексіївна. Чудово. Кланяються тобі мама і Катя. Василь Андрійович велів тебе поцілувати. (Цілує.) Тітонька прислала тобі банку варення і всі гніваються, що ти не пишеш. Зіна веліла тебе поцілувати. (Цілує.) Ах, якби ти знав, що було! Що було! Мені навіть страшно розказувать! Ах, що було! Але я бачу по очах, що ти мені не радий!

Шипучин. Навпаки... Люба... (Цілує.)

Хирін сердито кашляє.

Татяна Олексіївна (зітхає). Ох, бідна Катя, бідна Катя! Мені її так жаль, так жаль.

Шипучин. У нас, люба, сьогодні ювілей, щохвилини сюди може з'явиться депутація від членів банку, а ти не одягнена.

Татяна Олексіївна. Справді, ювілей! Вітаю, панове... Бажаю вам... Значить, сьогодні збори, обід... Це я люблю. А пам'ятаєш той чудовий адрес, який так довго ти складав для членів банку? Його сьогодні будуть тобі читати?

Хирін (сердито кашляє).

Шипучин (збентежено). Люба, про це не говорять... Справді, їхала б додому.

Татьяна Олексіївна. Зараз, зараз. За одну хвилину розкажу і поїду. Я тобі все з самого початку. Ну от... Коли ти мене провів, я, пам'ятаєш, сіла рядом з тією повною дамою і стала читати. У вагоні я не люблю розмовляти. Три станції все читала і ні з ким жодного слова... Ну, настав вечір і такі, знаєш, пішли все сумні думки! Навпроти сидів молодий чоловік, нічого собі так, гарненький, брюнет... Ну, розговорились... Підійшов моряк, потім студент якийсь... (Сміється.) Я сказала їм, що я не заміжня... Як вони упадали біля мене! Балакали ми до самої півночі, брюнет розказував страшенно смішні анекдоти, а моряк усе співав. У мене груди заболіли від сміху. А коли моряк — ах, ці моряки! — коли моряк випадково дізнався, що мене звуть Татьяною, то знаєш, що він співав? (Співає басом.) Онегін, я таїть не стану, безумно я люблю Татьяну!.. (Сміється.)

Хирін (сердито кашляє).

Шипучин. Одначе, Танюшо, ми заважаємо Кузьмі Миколайовичу. Ідь додому, люба... Потім...

Татьяна Олексіївна. Нічого, нічого, нехай і він послухає, це дуже цікаво. Я зараз кінчу. На станцію виїхав за мною Серьожа. Підвернувся тут якийсь молодий чоловік, податковий інспектор, здається... нічого собі, гарненький, особливо очі... Серьожа представив його, і ми поїхали втрюх... Погода була чудова...

За сценою голоси: «Не можна! Не можна! Чого вам треба?»

Входить Мерчуткіна.

Мерчуткіна (у дверях, відмахуючись). Чого хапаєте? — От іще! Мені самого треба!.. (Входить, до Шипучина.) Моє шанування, ваше превосходительство... Дружина губернського секретаря, Настасія Федорівна Мерчуткіна.

Шипучин. Чого вам треба?

Мерчуткіна. Бачите, ваше превосходительство, чоловік мій, губернський секретар Мерчуткін, був хворий п'ять місяців, і поки він лежав вдома і лікувався, йому без всякої причини відставку дали, ваше превосходительство, а коли я пішла по його платню, то вони, бачите, взяли і вихували із його платні 24 карбованці 36 копійок.— За що? — питаю. «А він, кажуть, із товариської каси брав і за нього інші ручалися». Як же так? Та хіба ж він міг без

моєї згоди брати? Так не можна, ваше превосходительство! Я жінка бідна, тільки й живу, що з квартирантів. Я квола, беззахисна... Від усіх кривду терплю і ні від кого доброго слова не чую.

Шипучин. Дозвольте... (Бере від неї прохання і читає його стоячи.)

Татьяна Олексіївна (до Хиріна). Але треба спочатку... Минулого тижня раптом я одержую від мами листа. Пише, що сестрі Каті освідчився якийсь Грендилевський. Прекрасний, скромний молодий чоловік, але без усяких достатків і ніякого певного становища. І на лихо, уявіть собі, Катя закохалася в нього. Що тут робити? Мама пише, щоб я негайно приїхала і вплинула на Катю...

Хирін (суворо). Дозвольте, ви мене збили! Ви — мама та Катя, а я от збився і нічого не розумію.

Татьяна Олексіївна. Яка важниця! А ви слухайте, коли з вами дама говорить! Чого це ви сьогодні такий сердитий? Закохані? (Сміється.)

Шипучин (до Мерчуткіної). Дозвольте, однак, як же це? Я нічого не розумію...

Татьяна Олексіївна. Закохані? Ага! Почервонів.

Шипучин (до дружини). Танюшо, піди, люба, на хвилинку в контору. Я зараз.

Татьяна Олексіївна. Добре. (Виходить.)

Шипучин. Я нічого не розумію. Мабуть, ви, пані, не туди попали. Ваше прохання по суті зовсім до нас не стосується. Ви потрудіться звернутись до того відомства, де служив ваш чоловік.

Мерчуткіна. Я, батечку, в п'ятьох місцях уже була, ніде навіть прохання не прийняли. Я вже і розум втратила, та спасибі зятю Борису Матвійовичу, напоумив до вас сходити. «Ви, каже, мамашо, зверніться до пана Шипучина, вони впливова людина, все можуть...» Допоможіть, ваше превосходительство!

Шипучин. Ми, пані Мерчуткіна, нічого не можемо для вас зробити. Зрозумійте ви: ваш чоловік, скільки я можу судити, служив у військово-медичному відомстві, а наша установа зовсім приватна, комерційна, у нас банк. Як не зрозуміти цього!

Мерчуткіна. Ваше превосходительство, а що чоловік мій хворий був, у мене є лікарське посвідчення. Ось воно, подивіться...

Шипучин (роздратовано). Чудово, я вірю вам, але повторюю, це до нас не стосується.

За сценою сміх Татяни Олексіївни; потім чоловічий сміх.

Шипучин (глянувши на двері). Вона там заважає службовцям. (До Мерчуткіної). Дивно і навіть смішно. Невже ваш чоловік не знає, куди вам звертатися?

Мерчуткіна. Він, ваше превосходительство, в мене нічого не знає. Зарядив одне: «Не твоє діло! Іди геть!» та й годі...

Шипучин. Повторюю, добродійко: ваш чоловік служив у військово-медичному відомстві, а тут банк, установа приватна, комерційна...

Мерчуткіна. Так, так, так... Розумію, батечку. В такому разі, ваше превосходительство, накажіть видати мені хоч 15 карбованців! Я згодна не все зразу.

Шипучин (зітхає). Ох!

Хирін. Андрію Андрійовичу, це так я ніколи доповіді не кінчу.

Шипучин. Зараз. (До Мерчуткіної.) Вам не втовкмачиш. Та зрозумійте ж, що звертатися до нас з подібним проханням так само дивно, як подавати прохання про розлучення, наприклад, в аптеку, або в пробірну палатку.

Стукіт у двері. Голос Татяни Олексіївни: «Андрію, можна зайти?»

Шипучин (кричить). Підожди, люба, зараз! (До Мерчуткіної.) Вам не доплатили, але ж ми тут при чому? І до того ж, добродійко, у нас сьогодні ювілей, ми зайняті... і може сюди увійти хто-небудь зараз... Пробачте...

Мерчуткіна. Ваше превосходительство, пожалійте мене, сироту! Я жінка квола, беззахисна... Замучилась до смерті... І з пожилецями судись, і за чоловіка клопочись, і по господарству бігай, а тут ще зять без посади.

Шипучин. Пані Мерчуткіна, я... Ні, вибачайте, я не можу з вами говорити! У мене навіть голова закрутилась... Ви і нам заважаєте, і час даремно гаєте... (Зітхає, вбик.) От пробка, не був би я Шипучиним! (До Хиріна.) Кузьмо Миколайовичу, поясніть ви, будь ласка, пані Мерчуткіній... (Махає рукою і йде в правління).

Хирін (підходить до Мерчуткіної. Суворо). Що вам потрібно?

Мерчуткіна. Я жінка квола, беззахисна... На вигляд, можливо, я міцна, а якщо розібратись, так у мене

жодної жилочки нема здорової! Ледве на ногах тримаюся і апетиту збулась. Каву сьогодні пила і без усякого задоволення.

Хирін. Я вас питаю, що вам потрібно?

Мерчуткіна. Накажіть, батечку, видати мені 15 карбованців, а решту хоч через місяць.

Хирін. Але ж вам, здається, було сказано по-людськи: тут банк!

Мерчуткіна. Так, так... А якщо треба, я можу медичне посвідчення представити.

Хирін. У вас на плечах голова, чи що?

Мерчуткіна. Миленький, я ж по закону прошу. Мені чужого не треба.

Хирін. Я вас, мадам, запитую: у вас голова на плечах, чи що? Ну, чорт мене візьми зовсім, мені ніколи з вами розмовляти! Я занятий. *(Вказує на двері.)* Прошу!

Мерчуткіна *(здивовано)*. А гроші як же?

Хирін. Одне слово, у вас на плечах не голова, а от що... *(Стукає пальцем об стіл, потім себе по лобі.)*

Мерчуткіна *(образившись)*. Що? Ну, нічого, нічого... Своїй жінці постукай... Я губерньська секретарша... Зі мною не дуже!

Хирін *(скипівши, напівголосно)*. Геть звідси!

Мерчуткіна. Ну, ну, ну... Не дуже!

Хирін *(напівголосно)*. Якщо ти не підеш в цю ж мить, то я по двірника пошлю! Геть! *(Тупотить ногами.)*

Мерчуткіна. Нічого, нічого! Не боюся! Бачили ми таких... Шпарина!

Хирін. Здається, за все своє життя не бачив огиднішої... Ох! Аж у голову вдарило... *(Важко дихає.)* Я тобі ще раз кажу... Чуєш! Якщо ти, стара потворо, не підеш звідси, то я тебе на порошок зітру! В мене такий характер, що я можу з тебе на весь вік каліку зробити! Я можу злочин вчинити!

Мерчуткіна. Собака гавка, вітер носить. Не злякалась. Бачили ми таких.

Хирін *(у відчаї)*. Бачити її не можу! Мені недобре! Я не можу! *(Іде до столу і сідає.)* Напустили бабів повен банк, не можу я доповідь писати! Не можу!

Мерчуткіна. Я не чуже прошу, а своє, по закону. Ач, соромітник! У присутственому місці в валянках сидить... Мужик...

Входять Шипучин і Татьяна Олексіївна.

Татьяна Олексіївна (входячи за чоловіком). Поїхали ми на вечір до Бережницьких. На Каті було голу-беньке фулярове плаття з легким мереживом і з відкритою шийкою... Їй дуже до лиця висока зачіска, і я її сама причесала... Як одягнулась і причесалась, ну просто краса!

Шипучин (уже з мігренню). Так, так... краса... Зараз можуть прийти сюди.

Мерчуткіна. Ваше превосходительство!..

Шипучин (сумно). Що іще? Що вам треба?

Мерчуткіна. Ваше превосходительство!.. (Вказує на Хиріна.) Ось цей, ось самий... ось цей постукав себе пальцем по лобі, а потім об стіл... Ви веліли йому мою справу розібрати, а він насміхається і всякі слова. Я жінка квола, беззахисна...

Шипучин. Гаразд, добродійко, я розберу... вживу заходів... Ідуть... Потім!.. (Вбік.) У мене подагра починається!..

Хирін (підходить до Шипучина, тихо). Андрію Андрійовичу, накажіть послати по швейцара, нехай її утришия прожене. Та що ж це таке?

Шипучин (злякано). Ні, ні! Вона вереск підніме, а в цьому будинку багато квартир.

Мерчуткіна. Ваше превосходительство!..

Хирін (плаксивим голосом). Але ж мені доповідь треба писати! Я не встигну!.. (Повертається до столу.) Я не можу!

Мерчуткіна. Ваше превосходительство, коли ж я одержу? Мені сьогодні гроші потрібні.

Шипучин (вбік, з обуренням). Надзвичайно підла баба! (До неї лагідно.) Добродійко, я вже вам говорив. Тут банк, установа приватна, комерційна...

Мерчуткіна. Зробіть ласку, ваше превосходительство, будьте батьком рідним... Якщо медичного посвідчення мало, то я можу й з участку посвідчення представити. Накажіть видати мені гроші!

Шипучин (важко зітхає). Ох!

Татьяна Олексіївна (до Мерчуткіної). Бабусю, вам же говорять, що ви заважаєте. Яка-бо ви, справді.

Мерчуткіна. Красуню, матінко, за мене поклопотати нікому. Тільки й вважається, що п'ю та їм, а каву сьогодні пила без усякого задоволення.

Шипучин (у знеможі, до Мерчуткіної). Скільки ви хочете одержати?

Мерчуткіна. 24 карбованці 36 копійок.

Шипучин. Добре!.. (Дістає з бумажника 25 карбованців і подає їй.) Ось вам 25 карбованців. Беріть і... йдіть!

Хирін (сердито кашляє).

Мерчуткіна. Уклінно дякую, ваше превосходительство... (Ховає гроші.)

Татьяна Олексіївна (сідає біля чоловіка.) Однак мені пора додому... (Подивившись на годинник.) Але я ще не скінчила... За одну хвилинку кінчу і піду... Що було! Ой, що було! Отже, поїхали ми на вечір до Бережницьких... Нічого собі, весело було, але не дуже... Був, звичайно, і Катин поклонник — Грендилевський... Ну, я з Катею поговорила, поплакала, вплинула на неї, вона тут же на вечорі поговорила з Грендилевським і відмовила йому. Ну, думаю, все влаштувалось якнайкраще: маму заспокоїла, Катю врятувала і тепер сама можу бути спокійна... Що ж ти думаєш? Перед самою вечерею йдемо ми з Катею по алеї і раптом... (Хвилюючись.) І раптом чуємо постріл... Ні, я не можу говорити про це спокійно! (Обмахується хусточкою.) Ні, не можу!

Шипучин (зітхає). Ох!

Татьяна Олексіївна (плаче). Біжимо до альтанки, а там... там лежить бідний Грендилевський з пістолетом у руці...

Шипучин. Ні, я цього не перенесу! Я не перенесу! (До Мерчуткіної.) Вам що ще треба?

Мерчуткіна. Ваше превосходительство, чи не можна моему чоловікові знову стати на роботу?

Татьяна Олексіївна (плаче). Вистрілив собі прямо в серце... Ось тут... Катя зомліла, сердешна... А він сам страшенно злякався, лежить і... і просить послати по лікаря. Скоро приїхав лікар і... і врятував нещасного.

Мерчуткіна. Ваше превосходительство, чи не можна моему чоловікові знову стати на роботу?

Шипучин. Ні, я не перенесу! (Плаче.) Не перенесу! (Простягає до Хиріна обидві руки у розпачі.) Проженіть її! Проженіть, благаю вас!

Хирін (підходить до Татьяни Олексіївни). Геть звідси!

Шипучин. Не її, а от цю... от цю жахливу... (Вказує на Мерчуткіну.) Ось оцю!

Хирін (не зрозумів його, до Тат'яни Олексіївни). Геть звідси! (Тупотить ногами.) Пішла геть!

Тат'яна Олексіївна. Що? Що ви? Збожеволіли?

Шипучин. Це жах! Я нещасна людина! Женіть її! Женіть!

Хирін (до Тат'яни Олексіївни). Геть, скалічу! Знівечу! Злочин зроблю!

Тат'яна Олексіївна (біжить від нього, він за нею). Та як ви смієте! Ви нахаба! (Кричить.) Андрію! Рятуй! Андрію! (Верещить.)

Шипучин (біжить за ними). Перестаньте! Благаю вас! Тихіше! Згляньтесь наді мною!

Хирін (женеться за Мерчуткіною.) Геть звідси! Ловіть! Бийте! Ріжте її!

Шипучин (кричить). Перестаньте! Прошу вас! Благаю!

Мерчуткіна. Ой, лишенько!.. Ой, лишенько!.. (Верещить.) Ой, лишенько!..

Тат'яна Олексіївна (кричить). Рятуйте! Рятуйте!.. Ой, ой... млосно! Млосно! (Вискакує на стілець, потім падає на диван і стогне, як в непритомному стані.)

Хирін (женеться за Мерчуткіною). Бийте її! Лупцюйте! Ріжте!

Мерчуткіна. Ах, ах... Батечку, в очах потемніло! Ах! (Падає непритомна на руки Шипучину.)

Стукіт у двері і голос за сценою: «Депутація!»

Шипучин. Депутація... репутація... окупація...

Хирін (тупотить ногами). Геть, чорт би мене взяв! (Засукує рукава.) Дайте мені її! Злочин можу зробити!

Входить депутація з п'яти чоловік; усі в фраках. У одного в руках адрес в оксамитовій оправі, у другого — дзбан. У двері з правління дивляться службовці. Тат'яна Олексіївна на дивані, Мерчуткіна на руках у Шипучина, обидві тихо стогнуть.

Член банку (голосно читає). Вельмишановний і дорогий Андрію Андрійовичу! Кидаючи ретроспективний погляд на минуле нашої фінансової установи і пробігаючи розумовим зором історію її поступового розвитку, ми дістаємо в найвищій мірі відрадне враження. Щоправда, в перший час її існування невеликі розміри основного капіталу, відсутність будь-яких серйозних операцій, а також

невизначеність цілей ставили руба гамлетівське питання: «бути, чи не бути?» і один час навіть лунали голоси на користь закриття банку. Але ось, на чолі установи стаєте ви. Ваші знання, енергія і властивий вам такт були причиною надзвичайного успіху і рідкісного процвітання. Репутація банку... (кашляє) репутація банку...

Мерчуткіна (стогне). Ох! Ох!

Татьяна Олексіївна (стогне). Води! Води!

Член банку (продовжує). Репутація... (кашляє) репутація банку піднята вами на таку височінь, що наша установа може сьогодні суперничати з найкращими закордонними установами...

Шипучин. Дспутація... репутація... окупація... вечірньої пори два приятелі йшли і путню між собою бесіду вели... Не говори, що молодість згубила, що ревність змучила тебе моя.

Член банку (продовжує в замішанні). Потім, кидаючи об'єктивний погляд на теперішнє, ми, вельмишановний і дорогий Андрію Андрійовичу... (знизивши тон). В такому разі ми потім... Ми краще потім...

Виходять у замішанні.

Завіса